

Střední Evropa na prodej: politika čínského vlivu

Ivana Karásková, Tamás Matura, Richard Q. Turcsányi, Matej Šimalčík

Shrnutí

- Paper shrnuje výsledky rozsáhlého výzkumu mediálního zpravodajství a politického působení týkající se Číny v České republice, Maďarsku a na Slovensku od roku 2010 do poloviny roku 2017. Poskytuje nový vhled na formování čínského vlivu v těchto zemích, přičemž se opírá o jedinečná data založená na analýze více než 7 700 mediálních výstupů a sérii rozhovorů.
- Diskurz o Číně je v České republice a v Maďarsku silně politizovaný a stereotypní. Média často neinformovala o Číně jako takové, tj. o její domácí politice nebo sociálních záležitostech.
- Obecně platí, že k veřejnosti se dostávají informace převzaté většinou od zahraničních zpravodajských agentur nebo anglicky psaných médií, avšak v České republice se objevují i původní zprávy o Číně.
- Pro-čínské postoje se v České republice postupně staly součástí hlavního politického proudu. Tato situace byla dále posílena výsledky parlamentních a prezidentských voleb v říjnu 2017 a v lednu 2018.
- Přijetí a podpora Pekingu jakožto hospodářského a dokonce i politického partnera koresponduje s důsledným „opečováním“ jistých politických skupin představiteli čínských zájmů v České republice. Nejedná se pouze o oficiální představitele Čínské lidové republiky, ale také o české podnikatelské subjekty s přibývajícím ekonomickým zájmy v Číně. V některých politikách, a to zejména prezidentovi Miloši Zemanovi, našli spojence, kteří je překonali v zápalu pro rozšíření a prohloubení vazeb mezi oběma zeměmi.
- Veřejnoprávní i soukromá mainstreamová média v České republice zaujala z velké části znepokojený a často otevřeně kritický přístup k Číně, což bylo podněcováno především obavami z propojení pro-čínské politiky a anti-liberálních tendencí tak, jak je zastupuje prezident Zeman. Nicméně rovnováha se může rychle změnit: náš výzkum ukazuje, že čínský podíl ve vlastnické struktuře médií účinně eliminuje všechny negativní názory na Čínu a její politiku.
- Maďarský mediální diskurz o Číně je většinou jednorozměrný a zaměřuje se převážně na ekonomické záležitosti a vývoj dvoustranných vztahů. Hodnotové otázky, lidská práva, menšiny nebo demokracie v agendě téměř zcela chybí.

- Hodnocení maďarsko-čínských vztahů v médiích je silně ovlivněno politickým postojem daného mediálního domu vůči vládě.
- Slovenská média vykreslovala spíše neutrální obraz Číny a zaměřovala se především na ekonomické otázky. Je zajímavé, že diskuse o slovensko-čínských vztazích v médiích téměř chybí.
- Obecně platí, že na Slovensku je o Čínu velmi chabý zájem (a naopak). V důsledku toho někteří slovenští podnikatelé inklinují k využívání českých diplomatických vazeb k obcházení omezeného zájmu vlastní vlády o Čínu. Přesto by Slovensko mohlo brzy získat největší čínskou investici v regionu střední a východní Evropy od roku 2011.

Doporučení

- **Trvat na transparentní a všestranné veřejné debatě o vztazích s Čínou.** Sledovat pečlivě posuny v postojích středoevropských zemí vůči Číně, které nejsou jasně vysvětleny nebo nevycházejí z dříve přijatých politik. Středoevropské státy by se měly snažit zvýšit transparentnost financování politických stran a prezidentských kandidátů zahraničními dárci.
- **Rozvíjet expertizu na Čínu.** Jak ukázala analýza, obraz Číny ve střední Evropě je často vytvářen novináři a politiky s omezenou znalostí problému. Potřebujeme nejen intenzivnější účast odborníků na Čínu ve veřejné diskusi, ale také průběžné vzdělávání novinářů, tvůrců politiky a politiků. Cílem je podporovat kritickou diskusi o Číně na základě faktů spíše než předsudků nebo zbožných přání. Podpora publicistiky dlouhodobě zaměřené na témata související s Čínou je nezbytnou součástí této priority.
- **Racionalizovat debatu o hospodářských vztazích s Čínou.** Zvláště v České republice je debata poznamenána zidealizovanou představou o budoucích čínských investicích na jedné straně a ideologicky motivovaným odporem vůči Číně na straně druhé. Mezirezortní strategický dokument vymezující priority České republiky ve vztazích s Čínou je zjevně zapotřebí. Strategie by měla identifikovat odvětví a regiony, k nimž chce Česká republika přilákat čínské investice způsobem, který maximalizuje hospodářské a sociální výhody. Strategie by měla rovněž stanovit jasné standardy pro zajištění transparentnosti státní podpory firem, které obchodují nebo investují v Číně.

- **Definovat strategická odvětví a iniciovat debatu o tom, jaký druh investorů může představovat strategickou hrozbu.** Některé země již definují prvky kritické infrastruktury (např. mezinárodní letiště, výroba a distribuce elektrické energie atd.), ale paradoxně se nezabývají otázkou jejich vlastnictví. Účast na tvorbě screeningového mechanismu Evropské unie pro investice do klíčové evropské infrastruktury ze třetích zemí, jak navrhl Jean-Claude Juncker v projevu o stavu Unie v loňském roce, by měla být považována za příležitost k doplnění snahy na národní úrovni v této oblasti. Země střední Evropy by se měly také připojit k ostatním členským státům při prosazování zásady reciprocity: pokud zahraniční společnosti nemohou investovat v Číně do energetiky, telekomunikací, médií a dalších strategických sektorů, otevření evropského trhu bez jakýchkoliv podmínek není taktické ani žádoucí.
- **Uvažovat o sdělovacích prostředcích jako o zvláštní kategorii strategických aktiv.** Země střední Evropy by měly pozorně sledovat nákupy médií čínskými společnostmi. Jak ukázala analýza, vyznění zpravodajství o Číně se významně mění s čínským vlastníkem. Slovenský zákon zakazující propojení vlastnictví médií by mohl sloužit jako inspirace dalším zemím.
- **Sdílet povědomí o čínských zájmech v České republice, Maďarsku a na Slovensku, a to zejména v rámci Visegrádské skupiny, formátu 16+1 a mezi členskými státy Evropské unie.** Regionální přístup by měl zahrnovat vytvoření komunikačních kanálů mezi politiky, novináři a výzkumníky v rámci střední a východní Evropy. Peking má prospěch z úplného přehledu o spolupráci Číny a středo- a východoevropských států. Tuto výhodu lze kompenzovat tím, že si zúčastněné evropské země budou ve větší míře vyměňovat své poznatky a osvědčené postupy. Taková interakce by měla v konečném důsledku vést k jejich koordinovanému postupu vůči Číně.